

Náměstí Míru

Historie a současnost

Úvod

Náměstí Míru bývalo centrálním náměstím Královských Vinohrad a důležitou roli má i v současnosti. Městská část Praha 2 zde má radnici. Dominantou náměstí je bazilika sv. Ludmily, najdeme zde Divadlo na Vinohradech, Národní dům a další zajímavé objekty.

V místech dnešního náměstí se do 19. století rozkládala jen příměstská krajina za hradbami Prahy: zemědělské usedlosti, polnosti, zahrady a vinohrady. Ty daly obci vzniklé v roce 1849 jméno. Přídomek Královské získaly Vinohrady v roce 1867 na počest Karla IV., zakladatele vinic. Obec byla v roce 1879 povýšena na město. Zástavba se rychle rozrůstala od poloviny 70. let 19. století, po zbourání novoměstských hradeb. Náměstí Královských Vinohrad bylo založeno v roce 1884 jako Purkyňovo. K původní zástavbě v západní a jižní části náměstí postupně přibývala i ta v části východní. Ještě na konci 19. století, v době, kdy byl postaven kostel sv. Ludmily a Národní dům, bylo náměstí ze severní strany otevřeno nezastavěnými pozemky bývalé usedlosti Eichmanka, teprve na počátku dalšího století bylo uzavřeno blokem domů a divadlem. V průběhu času se měnil nejen název náměstí, ale i jeho podoba.

Představitelé Královských Vinohrad byli hrdými vlastenci a náměstí při jeho založení v roce 1884 nazvali po významném českém vědci, jímž byl Jan Evangelista Purkyně. V roce 1922 vznikla tzv. Velká Praha připojením 37 okolních měst a obcí k tehdejší Praze. V roce 1926 dostalo náměstí název Mírové. Bylo to na počest mírového uspořádání Evropy po první světové válce, díky čemuž vzniklo i Československo.

Ve stejném roce byly i okolní ulice pojmenovány podle států tzv. Dohody, bojujících proti tzv. centrálním mocnostem, a podle jejich měst (Anglická, Americká, Italská, Jugoslávská, Rumunská, Londýnská, Římská, Bruselská, Záhřebská aj.). Název náměstí se však dále proměňoval: Vinohradské náměstí (1933–1940), za války Říšské náměstí (1940–1945), posléze opět Vinohradské náměstí (1945–1948) a v roce 1948 dostalo název náměstí Míru, které si nese dosud. Proměňovala se i podoba plochy náměstí. Se založením zeleně na náměstí se započalo na konci devadesátých let 19. století podle návrhu architekta Josefa Mockera, stavitele kostela sv. Ludmily. Po dokončení chrámu se kolem něj upravovala i severní část. V roce 1911 změnil park podobu podle návrhu význačného zahradního architekta Leopolda Batěka a k proměnám došlo později ještě několikrát. Zásadní změnou prošel park např. v letech 1928–1929. Při této úpravě, navržené architektem Josefem Kumpánem, byla přeložena na okraj parku trať elektrické dráhy, vedoucí původně úhlopříčně středem náměstí.

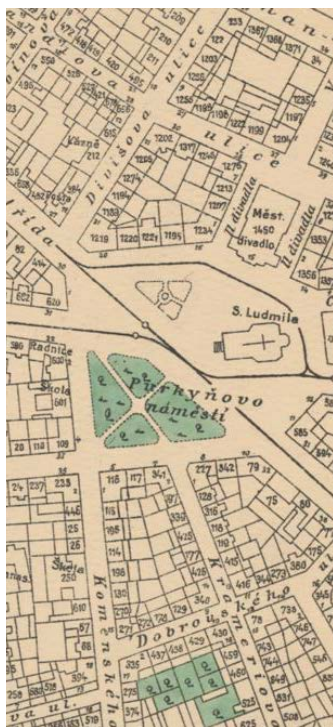
Radnice stojí na náměstí od roku 1878 (v roce 1928 byla přestavěna do nové podoby). Budova křesťanského domova mládeže na rohu s Francouzskou ul. byla dostavěna v roce 1889. Dominantou náměstí je od roku 1893 kostel sv. Ludmily (papežem povýšený v roce 2022 na baziliku minor). Národní dům byl dostavěn brzy po kostele, v roce 1894. V roce 1903 vyrostly na severní straně náměstí neobarokní nájemní domy, v roce 1907 bylo dostavěno Divadlo na Vinohradech (původně Městské divadlo) a na konci dvacátých let 20. století se proměnila nejen radnice, ale i nová budova paláce Valdek.

Mírové náměstí - výhled Anglickou ulicí, pohlednice (J. Víšek)

Náměstí Míru, 1933 (Světozor)

Náměstí Míru 1842, 1884, 1909-1914, 1938 (WebGIS Praha 2)

Budova radnice

Budova radnice byla vystavěna v letech 1876–1878. Plány vypracoval a stavbu vedl ředitel městské stavební kanceláře Ing. Josef Franzl, náčrtek průčelí provedl architekt Ignác Ullmann, podrobné výkresy a umělecké řešení navrhli a zpracovali architekti Antonín Baum a Bedřich Münzberger.

Budova radnice před rekonstrukcí z roku 1928, pohlednice (M.Polák)

Působil zde i architekt Antonín Barvitius a malíř Viktor Barvitius. Všichni patřili v té době k nejlepším v Praze. Neorenesanční průčelí radniční budovy s věžičkou a hodinami zdobily fresky Karla IV., sv. Václava a Jiřího z Poděbrad a heslo Volnost, rovnost, svornost. V roce 1883 radnice zakoupila ještě vedlejší dům v dnešní Jugoslávské ulici (tehdy Karlova). V roce 1904 prošla radniční budova další adaptací.

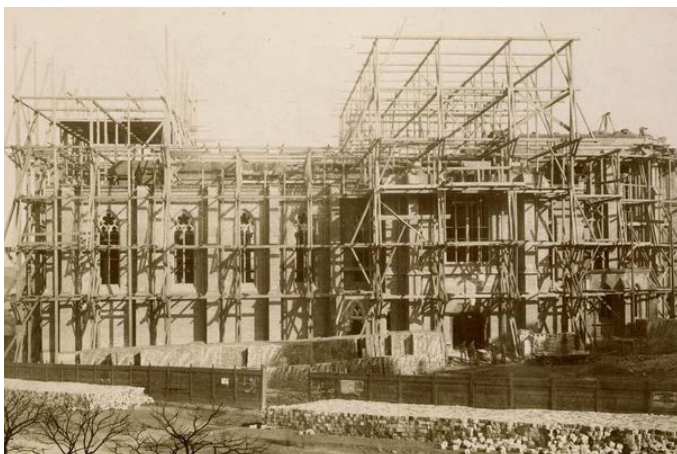
Potřeba prostor však narůstala a v roce 1928 došlo k zásadní přestavbě radnice, která byla zvýšena o tři podlaží, využila prostory v sousední školní budově a získala novou, funkcionalistickou podobu. Přestavba se týkala i domu v Jugoslávské, kde vznikla hala ve stylu art deco podle návrhů ateliéru Tomáše Pražáka a Pavla Moravce. Na počátku 21. století byla radnice opět rekonstruována, v 6. patře přibyl zasedací sál. Pro veřejnost byla znovu otevřena v listopadu 2005.

Průčelí budovy ÚMČ (MČ Praha 2)

Bazilika sv. Ludmily

Novogotická bazilika svaté Ludmily je dominantou náměstí Míru a celých Vinohrad. Je podstatně mladší než ostatní kostely dnešní Prahy 2. Královské Vinohrady se po svém povýšení na město rychle rozvíjely a vedle jiného vybavení bylo třeba řešit i otázku vlastní duchovní správy. V roce 1884 byla zřízena nová, samostatná vinohradská farnost, jejímž dočasným duchovním centrem se stala školní kaple v ulici Komenského (dnes Belgická). Záhy bylo rozhodnuto o výstavbě zcela nového reprezentativního chrámu na centrálním náměstí.

V lednu 1887 byl založen Spolek pro podporování stavby votivního chrámu Páně sv. Ludmily na Královských Vinohradech, který působil pod záštitou pražského arcibiskupa kardinála Schönborna a pomáhal zajistit finanční prostředky od dárců.

Průběh výstavby kostela sv. Ludmily kolem roku 1890 (MMP, H 038 883/004)

V říjnu 1887 pověřila komise složená ze zástupců města, arcibiskupské konzistoře a duchovní správy vypracováním plánů architekta Josefa Mockera, autora dostavby baziliky Petra a Pavla na Vyšehradě a Svatovítského chrámu na Hradčanech. Slavnostní položení a posvěcení základního kamene se konalo 25. listopadu 1888, k výročí nástupu Františka Josefa I. na trůn (odtud pochází i dobový termín votivní chrám, tj. „vyjadřující vděčnost“). Císař v roce 1892 navštívil Královské Vinohrady a byl se podívat, jak stavba kostela pokračuje. Chod stavby řídili městský inženýr Antonín Turek, stavitel Alois Bureš, jenž se později stal starostou, inženýr Bohumil Staněk a Josef Víšek, rovněž pozdější starosta.

Dne 8. října 1893 byl chrám slavnostně vysvěcen kardinálem Schönbornem. V té době byl starostou města Jan Prokopec.

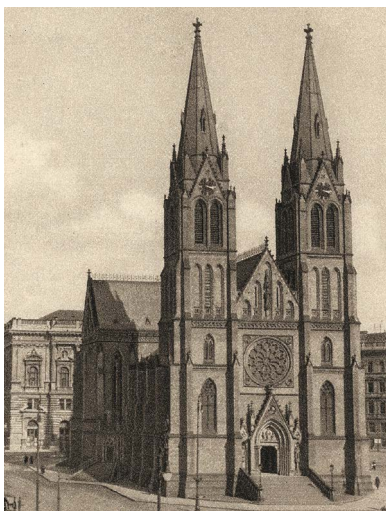
Prvním farářem v novém chrámu se stal Mons. František Lehner, jehož vliv se projevil i na následné výzdobě chrámu. Tento milovník a znalec kultury a jeden z průkopníků památkové péče u nás stál v čele duchovní správy chrámu sv. Ludmily až do roku 1914, kdy skonal. Na vnější i vnitřní výzdobě, která probíhala až do roku 1905, se podílela řada významných umělců té doby.

Pohled na kostel sv. Ludmily (MČ Praha 2)

Zajímavý příběh mají i chrámové zvony, které byly, až na malý umíráček, rekvírovány během první světové války. Nové zvony z roku 1925 pak znovu musely zmizet za druhé světové války. Padesát let byl chrám vybaven pouze umíráčkem, současné zvony byly do věže instalovány až v roce 1993.

V únoru 1945 při spojeneckém bombardování kostel sice nedostal přímý zásah, byla ale poškozena chrámová okna. Vitráže pak procházely obnovou podle původních návrhů až do roku 1950.

Kostel sv. Ludmily, pohlednice (M. Polák)

Od roku 1974 byl kostel na dlouhé roky uzavřen, nejprve kvůli stavbě metra, poté kvůli obnově interiéru. Roku 1984 byla provizorně otevřena část kostela. Na plné zprovoznění se muselo čekat až do roku 1992, kdy byl kostel otevřen bohoslužbou slouženou kardinálem Miloslavem Vlkem. Velkou rekonstrukcí prošly před rokem 2018 cenné hlavní varhany. V roce 2022 kostel získal od papeže titul basilica minor.

Národní dům

Vznik Národního domu vycházel z potřeb města Královské Vinohrady zajistit místo pro konání společenských a kulturních akcí. Budova navržená vrchním městským architektem Antonínem Turkem byla postavena ve stylu neorenesance mezi lety 1893–1894 pod dozorem vinohradského stavitele Jana Troníčka. Dne 10. listopadu 1894 proběhlo slavnostní otevření. Tato neorenesanční stavba je významným příkladem architektonického historismu 19. století. Na výzdobě se podíleli např. Antonín Popp, Josef Strachovský či Adolf Liebscher.

Národní dům 1922, pohlednice (M. Polák)

Setkávaly se zde vinohradské spolky, konaly se plesy, koncerty i politická shromáždění. V roce 1898 se zde konal ustavující sjezd České strany národně sociální, v roce 1921 zde byla založena Československá obec legionářská. Hlavní sál byl pojmenován podle básníka Vladimíra Majakovského, který zde roku 1927 přednášel své verše. Po druhé světové válce se tu pořádaly taneční školy. V roce 1955 získaly vinohradský Národní dům Československé dráhy, které mu daly roku 1959 název Ústřední kulturní dům železničářů (ÚKDŽ). Po roce 1989 se vrátil původní název Národní dům na Vinohradech. Konají se zde kulturní a společenské akce.

Národní dům (nardum.cz)

Burešův palác (Hlavovka) a domy na severní straně

Na severní straně náměstí se rozkládaly až do roku 1902 pozemky bývalé usedlosti Eichmanka (dříve Štikovna), poté pozemky koupila Vinohradská záložna a rozparcelovala je. Vznikly ulice Italská, Římská, část Vinohradské a severní zástavba náměstí Míru.

Dům Štikovna s Hlavovkou (M. Polák)

Nárožní dům 2018 (M. Polák)

Rohový dům na náměstí Míru čp. 1219 si vystavěl v letech 1902–1903 starosta Alois Bureš se synem Otakarem podle plánu architekta Josefa Pospíšila, který tvořil v neobarokním a secesním stylu. V domě se nacházela oblíbená Hlavovka kavárna, zvaná Hlavovka, se vchodem z nároží. Navštěvovala ji řada známých osobností. Dnes zde sídlí banka. Pamětní deska s bustou připomíná, že zde bydlel i sochař Jan Štursa. Antonín Bureš s příbuznými nechal ve spolupráci s architektem Pospíšilem rovněž vystavět sousedící blok neobarokních nájemních domů směrem k ulici Ibsenova (dříve U Divadla). Výstavbou reprezentativních nájemních domů a budovy divadla tak byla podoba tehdejšího Purkyňova náměstí dotvořena.

Neobarokní nájemní domy (MČ Praha 2)

Vznik a počátky Městského divadla jsou nejvíce spojeny s osobou Františka Adolfa Šuberta, který přesvědčil zastupitelstvo samostatné a bohaté obce, aby nechaly vybudovat důstojný divadelní stánek. Zásadní počín pro vznik divadla učinila Vinohradská záložna, která část zakoupeného pozemku Eichmanky darovala obci. V architektonické soutěži vypsané roku 1902 zvítězil architekt Alois Čenský, který původní plány v novorenesančním stylu přepracoval do secesní podoby. Základní kámen byl položen 28. září 1905 a slavnostní otevření divadla proběhlo 24. listopadu 1907 uvedením nové hry Jaroslava Vrchlického *Godiva*. Operní soubor ještě tentýž den uvedl Polského žida od Karla Weise.

Divadlo na Vinohradech, dobová kolorovaná pohlednice (M. Polák)

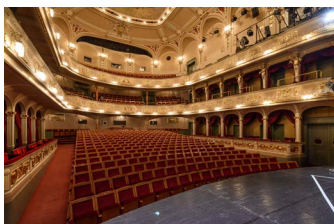
Divadlo na Vinohradech 2023 (P. Hajská)

Průčelí je zdobeno sochami Bohumila Kafky a Milana Havlíčka, v interiéru můžeme spatřit sochy Antonína Poppa a Antonína Máry. Malířskou výzdobu provedl František Urban a původní oponu vytvořil Vladimír Županský. Ve velké dvoraně 1. patra se nacházejí busty umělců spjatých s historií tohoto divadla, například busta Karla Čapka od sochaře Karla Dvořáka, kterou věnovala jeho manželka a herečka Olga Scheinpflugová, busty Františka Langera a Jiřího Frejky od sochaře Jana Kodeta, busta herečky Anny Letenské, popravené za heydrichiádu.

Divadlo bylo ve 20. letech minulého století modernizováno. V průběhu let se měnily názvy divadla i organizace, pod něž spadalo, takovou organizací byla mj. i armáda. Od roku 1966 je zde opět Divadlo na Vinohradech. V současnosti čeká divadlo velká rekonstrukce.

Socha Pravdy (P. Hajská)

Interiér Divadla na Vinohradech (P. Hajská)

Valdek

Původní dům Na Valdeku z roku 1877, který stál na náměstí mezi dnešními ulicemi Anglická a Jugoslávská, musel v roce 1928 ustoupit požadavkům nové doby, ačkoliv byl velmi solidní a mohl sloužit ještě několik desítek let.

Palác Valdek s kavárnou a kinem, pohlednice (M. Polák)

V době rozrůstání Vinohrad jej postavil František Novotný, stavitel mnoha dalších domů. Daroval jej posléze jako věno své dceři, která ve dvacátých letech rozhodla o přestavbě a pověřila svého synovce, architekta a stavitele Antonína Beladu, vypracováním plánů na stržení původního domu a výstavbu nového. Vznikl tak velkoryse pojatý obchodní a nájemní dům s železobetonovou konstrukcí.

Budova Valdeku (MČ Praha 2)

V suterénu vzniklo kino Valdek, později Astorie, resp. Varšava. V přízemí byly obchody a v mezaninu kavárna s výhledem na náměstí, která se udržela až do rekonstrukce v roce 1989. V dalších nadzemních patrech se nalézaly kancelářské prostory a byty. V roce 1990 byly prostory této dominanty západní strany náměstí přebudovány pro potřeby bankovního ústavu Unicreditbank. Pasáž pro chodce mezi Jugoslávskou a Anglickou zůstala zachována.

Křesťanský domov mládeže, Arcibiskupské gymnázium

Nároží na křižovatce mezi náměstím Míru a Francouzskou ulicí dominuje novorenesanční dům s mimořádně bohatou fasádou. Dům byl vybudován v letech 1888 až 1889 podle projektu architekta Karla Jandy. U zrodu této a posléze i sousední budovy gymnázia stála česká Kongregace školských sester řádu sv. Františka, která pochází z rakouského Grazu. Ve třicátých letech 20. století došlo k vybudování nástavby 4. a 5. patra. Dům sloužil jako ubytovna s jídelnou pro studenty. Od rekonstrukce v 90. letech minulého století zde sídlí Křesťanský domov mládeže u sv. Ludmily při kongregaci školských sester. V přízemí je kavárna u sv. Ludmily. Od roku 2022 probíhá další přestavba.

Křesťanský domov mládeže (MČ Praha 2)

Gymnázium, sídlící v sousedním domě na rohu s Korunní, patřilo od svého vzniku ke špičkovým vzdělávacím ústavům v Praze. Nová budova vinohradského dívčího reálného gymnázia byla vystavěna dle návrhu Tomáše Šaška na místě zbořeného domu čp. 586. Funkcionalistická budova, nápadná svým oblým nárožím a astronomickou kopulí, představuje špičkovou úroveň své doby jak estetickým ztvárněním, tak řadou technických řešení. Za socialismu zde působilo Gymnázium

Arcibiskupské gymnázium (P. Hajská)

Wilhelma Piecka, později Gymnázium Korunní, dnes zde sídlí Arcibiskupské gymnázium.

Škola sousedící s radnicí

Původní podoba školní budovy, kolorovaná pohlednice (M. Polák)

Školství ještě jednou. Budova čp. 601/19 dnešní základní školy pro zrakově postižené má zajímavou historii. Původní škola byla první školní budovou postavenou po vzniku samostatné obce Královské Vinohrady. Plány zhotovil městský inženýr Josef Franzl ve stejném stylu, jako byly plány sousední radnice. Základní kámen byl položen v roce 1876, ke slavnostnímu otevření a vysvěcení došlo již v následujícím roce, v září 1877, tedy ještě před vznikem Purkyňova náměstí. Byla zde chlapecká a dívčí škola se dvěma oddělenými vchody. Škola se pyšnila řadou cenných pomůcek včetně sbírky vycpaného ptactva, ve školní zahradě se nejen pěstovaly květiny, ale také provozovalo hedvábnictví. Při přestavbě radnice do funkcionalistické podoby v roce 1928 byla ve stejném duchu přestavěna i budova školy, přičemž původně třípodlažní se navýšila o dvě patra. Budovu využíval do doby poslední přestavby radnice zčásti i obecní úřad Prahy 2, který si zde zřídil zasedací místnost pro zastupitele. V současné době je v objektu umístěna základní škola pro zrakově postiženou mládež a speciálně pedagogické centrum.

Základní škola pro zrakově postižené (MČ Praha 2)

Drobné stavby, sochy

Málokdo ví, že v místě menší budovy u tramvajové zastávky, kde dnes sídlí cukrárna a kavárna Vanille, bývalo dříve zařízení úplně jiného druhu. Bylo vybudováno ve dvacátých letech 20. století jako podzemní veřejné záchodky. Ty se v té době stavěly jako potřebné zařízení na mnoha místech v Praze. Svému původnímu účelu stavba sloužila přes 60 let. V 80. letech se uvažovalo o demolici, ale po roce 1989 byl objekt prodán a na jeho střeše byl postaven stánek s občerstvením a posléze kavárna s cukrárnou, která si získala oblibu cestujících i jiných návštěvníků náměstí.

Cukrárna na náměstí Míru (MČ Praha 2)

V parku nedaleko od Divadla na Vinohradech stojí od roku 1995 moderní kamenný pomník bratří Čapků, který je trvalou připomínkou odkazu obou výjimečných bratrů, z nichž mladší – Karel – působil i jako dramaturg vinohradského divadla. Autorem pomníku je sochař Pavel Opočenský.

V blízkosti baziliky sv. Ludmily najdeme bronzovou plastiku Dívka s holubicí, nazývanou též Mír či Alegorie míru. Jejím autorem je sochař Jiří Kryštůfek a do parčíku byla umístěna v roce 1979. Od roku 2024 je nedaleko sochy dívky uložen pamětní kámen a vysazena lípa na počest rumunského básníka Mihaie Eminescu.

Pomník bratří Čapků (MČ Praha 2)

Socha Alegorie míru (MČ Praha 2)

Dějiště zajímavých akcí

Náměstí Míru je rovněž dějištěm mnoha zajímavých akcí, z nichž některé mají již mnohaletou tradici. Konají se zde Velikonoční trhy, na konci roku oblíbené Vánoční trhy a o poslední adventní neděli též zpívání koled se zastupiteli na schodech baziliky sv. Ludmily. Nechybí tradiční zářijové zahájení vinobraní, které se následující den koná v Havlíčkových sadech (Grébovce). V listopadu zde koná akce Den válečných veteránů. Jinou tradiční akcí na náměstí Míru je Psí den. Náměstí je také dějištěm charitativních akcí, koncertů pod širým nebem, tematických venkovních výstav různých pořadatelů, projekcí videomappingu aj. Hojně navštěvovaný prostor, kterému vévodí bazilika sv. Ludmily, dodává všem akcím jedinečnou atmosféru. Náměstí, které v roce 1884 založili osvěcení představitelé Královských Vinohrad, je tak stále živým, pulzujícím místem, kde lze poznávat a užívat si mnoho zajímavého.

Akce na náměstí Míru (MČ Praha 2)

Encyklopedie
Prahy 2

encyklopedie.praha2.cz

Putování
Prahou 2

putovani.praha2.cz

Vydala městská část Praha 2

Text: Milan Polák, Dagmar Broncová, zpracováno s využitím Encyklopedie Prahy 2

Odborná spolupráce, úpravy: Pavla Státníková, Muzeum města Prahy

Redakce: J. Šolc, L. Homola, V. Ďuričková

Foto: M. Polák, P. Hajská, archiv Muzea města Prahy (MMP),

archiv MČ Praha 2 archiv Muzea města Prahy (MMP)

Mapy: ÚMČ Praha 2, Web GIS Praha 2

Grafika, design: V. Chumanová

Tisk: Reflex

©2024

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

